

Litt om nokre handelstiltak i Syvdsbotn

Av Jostein Nordvik

I 1893 emigrerte ein unggut frå Øvstegarden i Vik i Syvde til Iowa og vart amerikansk statsborgar. Knut Petter Knutson heitte han, og han hadde sju sysken. Eldste systema og mannen hennar hadde overteke heimegarden i Vik i Syvde, men Knut og dei seks andre emigrerte til USA i åra mellom 1884 og 1910, slik at sju av åtte sysken forlet heimbygda og vart amerikanarar, seks av dei for alltid.

Knut tok etter kvart utdanning, vart professor ved College of Idaho, gifte seg og fekk to søner, og i godt vaksen alder gikk han i gang med å skrive slekts- og gardssoga si frå Syvde, slik at etterkomarane og slekta hans i Amerika skulle kjenne til røtene sine, og med tida vart denne slektssoga delt med slekta i USA og i Norge.

I dei innleiande kapittela i soga fortel han om forholda og personane i bygda, og nemner at bestefaren, Ola Knutson på Øvstegarden var ein etter den tid opplyst mann, skrivekyndig og hjelpsam, og hjelpte grannar og bygdefolk med å skrive brev og nødvendige dokument, og vart kalla «Ole Skrivaren» av sambygdingane. Knut Petter Ovregaard skreiv også at Knut Olsson, Knut Petter sin far, skal ha vore ein av initiativtakarane og medeigar i den fyrste kooperative butikken i soknet, og sjølv om dei ikkje lukkast med å få lønsemd og halde verksemda i gang, meiner Knut Petter at det gav initiativtakarane erfaringar som dei bygde vidare på, og seinare lukkast med butikkane i den kooperative bevegelsen. Eg har ikkje funne spor etter dette fyrste forsøket med ein kooperativ-butikk, men andre tiltak i Syvde frå om lag 1895 og framover er kjende.

Med tida kom det altså andre som fekk i gang varig handelsverksemd i Syvdsbotn. Andreas Almklov fekk i 1890-åra bygsle og seinare kjøpe jordstykke ved kyrkja, der den offentlege landgangsvoren låg, og han fekk i gang butikk og bakeri, og bygde ei større sjøbud og kai ved kyrkja.

Eit steinkast vidare på vegen frå kyrkja mot vegen til Saurdalen, etablerte Kristian Drage seg med familien rett over 1900-talet, og dreiv handelsverksemd der, og på det jordstykket der nordalingane (medrekna Koppen, Brudevoll og Landsverk) hadde naustrett, vart det bygt eit våningshus der det også ei tid var handelsverksemd, først med folk frå Brudevoll, og seinare vart det Andreas

Risøen frå Stryn som busette seg der. Han var fyrst gift med ei Nordalsjente og budde i Nordalen, og dreiv m.a. som urmakar og med ymse handel, og var også spelemann. Fyrste kona døde forholdsvis tidleg, og Andreas gifte seg igjen og flytta frå Nordalen til Syvde sentrum. Huset dei budde i vart i hans tid kalla «Risøen-huset», og det vart ståande til første halvdel av 1960-talet.

I Hans Brekke si «Bygdesoga for Syvde Herad» frå 1945 har Brekke skrive at bruksnummer 47 på Myklebust (gardsnummer 89) er ei tomt utgått frå dei tre bruksnummera 7 Reiten, 26 Jylet og 13 Kviene, og desse jordlappane nedanfor bygdevegen på Røysa vart kjøpte av Syvde Handelslag i desember 1909, og kjøpekontrakten er innført i pantebøkene og kan lesast der. Laget bygde handelslokale på nedsida av bygdevegen i området ved Bakke-nausta. Vi veit ikkje sikkert korleis Syvde Handelslag var organisert denne fyrste tida, men Hans Brekke var formann i laget, som i kjøpekontrakta i 1909 kalla seg «Syvde kooperative handelssamlag». Kjøpekontrakta er elles litt spesiell, for partane vart enige om at ein ikkje skulle skrive ut skøyte på dei kjøpte jordstykkane, truleg fordi dei då måtte gjennomføre fradelings- og skylddelings-forretning, og det kosta ein del pengar. I staden har både kjøpar og seljarar skrive under på at «...Ovennævnte hustomt er saaledes Syvde Kooperative handelssamlag eiendom.»

Handelslaget sin eigedom på Røysa var altså ikkje skyldsett, og fekk ikkje vanleg matrikelnummer og bruksnummer i 1909, og då laget i 1918 flytte butikken sin til Vika/Syvdsbotn, kjøpte Ole Sørdal tomte på Røysa, som han seinare selde vidare til Jakob Knutsen. Jakob sette opp nytt våningshus på nedsida av bygdevegen og flytta inn der med familien 1923.

I løpet av åra frå århundreskiftet og fram til 1920-åra vart utskiftingar av innmark, utmark, fjøre- og naustgrunn gjennomført også på Myklebust, og jordteigar var omfordelte på ulike bruk. I 1933 vart det så gjennomført skylddelingsforretning på den nye eigedomen, og då ser vi i skyldsettingsprotokollen at tomte har jordstykke «tilhørende» fire bruksnummer, som då ikkje er dei same gardsbruka som Handelslaget kjøpte av i 1909: I 1933-protokollen står det at det no er bruksnummer 7 Reiten (brukar John Nordal), 11 (brukar Sara Myklebust, gift med Marius M.), 13 Kviene (brukar Martinus Holsvik), og 26 Jylet (brukar Hans A. Myklebust). Ved skyldsettinga i 1933 er det ført slik i protokollen: «Ved forretningen møtte Jakob Knudsen og Knud A. Myklebust. Tilstøtende naboer fandtes det unødvendig å tilkalle, da de tilstøtende nøsttomter er beskrevne og

kartlagde ved offentlig utskiftning, og ellers var lodeierne tilstede og linjerne avmerkede den 30.03 d.å. .» Den nye eigedomen fekk altså i 1933 gnr 89, bnr. 47 og namnet Jangård.

På bruksnummer 37 Vika, som hadde matrikelnamnet Syvdsbotn, hadde Peder Anderson frå Smedbøen starta butikkverksemd, «Syvdsbotn Landhandel», med bakeri, sjøbud og kai rett før 1900, men etter nokre få år gav Peder opp butikkverksemda der og flytta frå bygda. Olai M. Rønnestad på Eidså kjøpte då anlegget i Vika/Syvdsbotn, og dreiv det frå 1904 til 1918, då det vart danna eit selskap (lutlag) som kjøpte ut Rønnestad, og selde anlegget til Syvde Handelslag, som då flytta butikken sin frå Røysa og til Vika.

Syvde Handelslag overtok altså butikkbygget, kaia og sjøbuda i Vika/Syvdsbotn. Bildet nedanfor må vere teke før 1918-19, for sjøbuda vart monaleg utvida då Staten etter første verdskrigen skaut inn halvparten av byggekostnaden ved å utvide lagerkapasiteten for eit kriselager for korn og mjøl og evt. andre nødvendige varer, med tanke på at ein i framtida kunne unngå dei forsyningsproblema landet hadde hatt 1917-18 på slutten av den første verdskrigen.

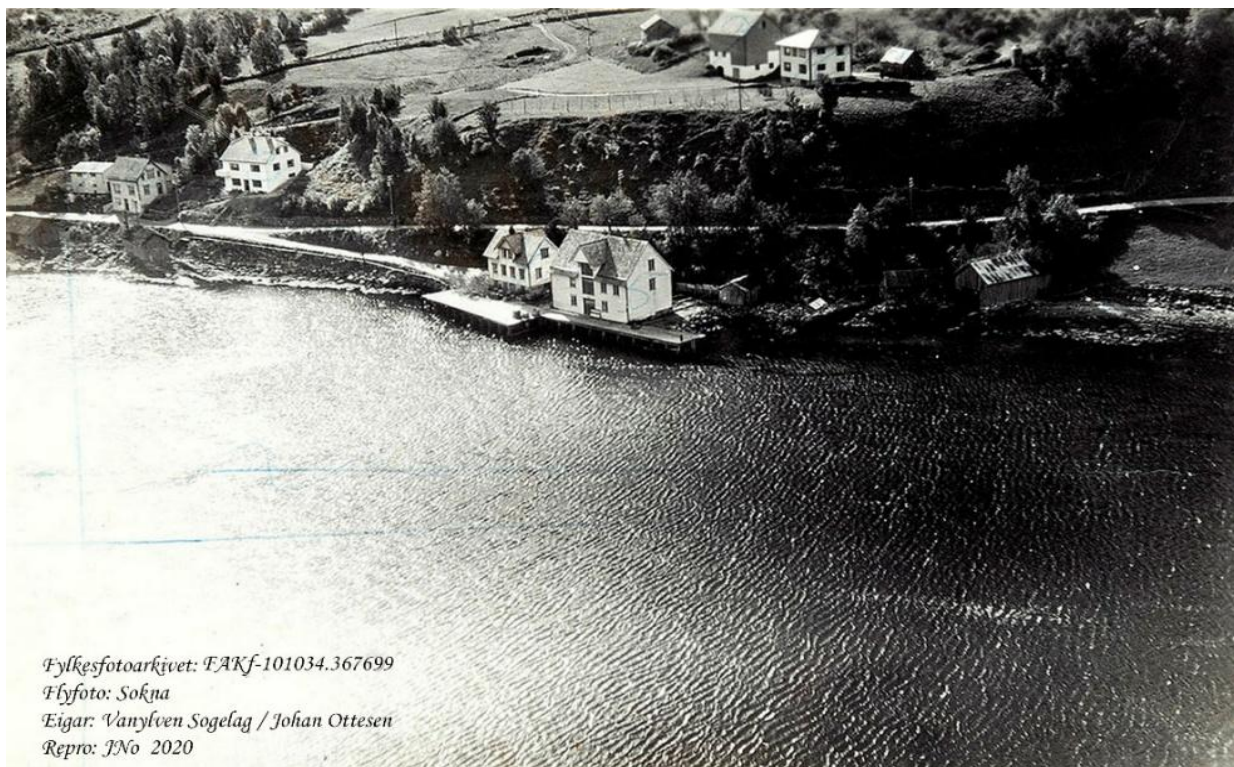

Som i mange andre bygder rundt oss var det utskiftingar av gardane i ti-åra etter 1870, og på Myklebust vart innmarka kartlagt og utskift i åra etter 1874. Så vart

Myklebust si utmark utskift i åra 1906-19, og nausttomter og fjøregrunn vart truleg utskift i 1930-åra. Det var nok difor til tider litt usikkert kven som fekk tildelt dei enkelte jordteigane ved dei ulike utskiftingane, og ting vart nok avtalte utan at ein alltid kunne bruke dei formelt rette nemningane, og eigedomsdelingar og skyldsettingar tok tid og kosta, samtidig som fastsett skyld på den enkelte eigedom hadde innverknad på skattlegging m.m.

I 1921 då utvidinga av buda vel var ferdig og drifta i Vika godt i gang, ville styret utvide kapitalen, og denne gongen gjekk handelslagsstyret ikkje til banken, men fekk ein avtale med ein av brukseigarane i Vik, skipper Knut Andreasson Vik (Ulas-Knut), som lånte 10 000 kroner til laget. Laget pantsette så anlegget med påståande og evt. nyoppsette hus - minus staten sin del av lageret i den ny-utvida buda, og det vart også avtala at laget skulle gi rente på pengane *«...med den til enhver tid gjældende (i sparebanken) indskudsrente at erlægge en gang aarlig 30/12 samt at tilbagebetale afdrag eller indfrielse efter Kreditors ønske mot 6 maaneders varsel.»*

Syvde Handelslag brukte altså dette anlegget fram til 1953. Då hadde laget bygt ein langt meir moderne butikk på Røysa i sentrum, men Vika vart framleis brukt i mange år som lager og dampskips-ekspedisjon. Bildet nedanfor er teke i 1954.

Fylkesfotoarkivet: FAKf-101034.367699
 Flyfoto: Sokna
 Eigar: Vanylven Sogelag / Johan Ottesen
 Repro: JNo 2020

Haakon Fiskaa har elles på s. 351 i fyrste utgave av «Bygdebok for Syvde sokn», 1974, gitt dette oversynet over styrarar av Syvde handelslag i perioden frå 1918 til 1956:

«*Styrarar:*

Adam Sandnes, 1918-30.

Anfinn Skorge, 1930-31.

Olav Lillebø, 1931-34.

Ole K. Thunem, 1934-37.

Knut Brekke, 1937-42, no heradskasserar i Vanylven.

Per Opsal, 1943-45, vart då styrar av Brattvåg Samyrkelag.

Gudmund Strand, 1945-48, då styrar av Eidså Samyrkelag.

Olav A. Sunde frå Olden, 1948, då tilsett i Volda Samyrkelag.

Georg Lilleås frå Nordal, 1948-50, så styrar av Stranda S.lag.

Harry Pedersson 1950-56, til overflyttinga til Røysa.»

Knut Andersen Myklebust på Reiten, 89.7, far til Jakob Knutsen, var ein av dei gardbrukarane som opprinneleg selde tomtegrunn til handelslaget, på Røysa, men endeleg skyldsetting vart altså ikkje gjort på dette samla jordstykket før 27. april i 1933. då stykket formelt var selt til Jakob Knutsen og skyldsett med gards- og bruksnummer 89.47 og namnet Jangård.

Bildeutsnittet på førre side er frå eit postkort teke av Sverre Brudevoll (truleg på seint femtital eller tidleg sekstital?). Det viser oss «50-talsversjonen» av Syvde Handelslag heilt til høgre. Til venstre for nybygget står eit par av Bakkenausta, og rett bak desse ser vi Knutsenhuset. Nedanfor huset, heilt til sjøkanten, ser vi Knutsen sitt uthus og snekkarverkstad, og til venstre bak det står Knutsen si lastebilgarasje. Det mørke taket vi ser over og bak den mot gamleskulen, er nok drosjegarasje hans. Til endes for det mørke garasjetaket skimtar vi det vesle huset som var starten for Bødrene Vik bokhandel, og seinare kiosk for Adolf og Karen Strømmen, som m.a. selde fin fiskemat. I treklynga bortanfor realskulebygget og klokkarnaustet skimtar vi K. Drages eftf. med butikk og våningshus.

Og tidene og husa skifter, så svært mange av desse bygningane kan vi nok ikkje finne igjen i dag.

--000--

JN - August 2025.